

12. Торлин И. Web-site детской библиотеки: каким ему быть? [Электронный ресурс] / И. Торлин, Н. Дзюба // *Світ дитячих бібліотек*. — Електрон. дан. — Режим доступа : http://www.cbl.kiev.ua/UKR/magazin/Svit_n15/06.htm. — Загл. с экрана.
13. Торлин И. Web-сайты детских библиотек: современное состояние и перспективы развития [Электронный ресурс] / И. Торлин // *Світ дитячих бібліотек*. — Електрон. дан. — Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/critea2002/trud/sec1121/Doc8.HTML>. — Загл. с экрана.
14. Торлин И. Виртуальные сервисы детских библиотек: вчера, сегодня, завтра [Электронный ресурс] / И. Торлин — Електрон. дан. // *Крым 2009 «Библиотеки и информ. ресурсы в соврем. мире науки, культуры, образования и бизнеса»* : материалы XVI междунар. конференции. — Судак, 2009. — 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Надійшла до редколегії 07.12.2009 р.

УДК 025.34:004

М. М. КУЗНЕЦОВА

УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ КРАЄЗНАВЧИХ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ З ПОЗИЦІЇ КОРПОРАТИВНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Розглядається проблема оптимізації корпоративного функціонування системи електронних ресурсів з краєзнавства публічних бібліотек України. Головна увага приділена дослідженню специфіки організаційних перетворень, спрямованих на успішний розвиток в електронному середовищі об'єднаної бібліотеками краєзнавчої інформації.

Ключові слова: краєзнавчі електронні ресурси, формування, функціонування, використання, публічні бібліотеки України, корпоративність, краєзнавчі електронні каталоги, бази даних з краєзнавства, Інтернет.

Рассматривается проблема оптимизации корпоративного функционирования системы электронных ресурсов по краеведению публичных библиотек Украины. Основное внимание уделено исследованию специфики организационных преобразований, направленных на успешное развитие в электронной среде объединенной библиотеками краеведческой информации.

Ключевые слова: краеведческие электронные ресурсы, формирование, функционирование, использование, публичные библиотеки Украины, корпоративность, краеведческие электронные каталоги, базы данных по краеведению, Интернет.

The problem of optimization of the corporate functioning of the system of electronic resources on the study of a particular region of public libraries of Ukraine is examined. Main attention is devoted to researching of specific of organizational transformations,

directed on successful development in the electronic environment of information on the study of a particular region united by libraries.

Key words: electronic resources on the study of a particular region, forming, functioning, use, public libraries of Ukraine, corporateness, electronic catalogues on the study of a particular region, databases on the study of a particular region, Internet.

Інформатизація стала каталізатором бібліотечної діяльності як у цілому, так і в окремих її підсистемах. Нині стан автоматизації публічних бібліотек України перебуває в кожному окремому випадку на різних рівнях і має відповідні особливості та проблеми. Останнім часом значна кількість книгозбірень активно використовує у своїй краєзнавчій роботі комп'ютерні технології й упроваджує Інтернет в обслуговування користувачів. Визначальним кроком в обробці та передачі електронної інформації з краєзнавства користувачам є об'єднання публічних бібліотек у корпоративні мережі.

Актуальність теми дослідження зумовлена нагальністю створення та вдосконалення необхідних умов для успішного функціонування електронної інформації з краєзнавства в корпоративних мережах публічних бібліотек України.

Мета статті — розглянути теоретичні аспекти оптимізації функціонування системи краєзнавчих електронних ресурсів у корпоративних об'єднаннях публічних бібліотек України. Обґрунтувати необхідність створення умов для формування та використання корпоративних електронних ресурсів з краєзнавства.

У численних публікаціях бібліотекознавців констатується, що публічні бібліотеки у своїй краєзнавчій діяльності все частіше використовують інноваційні форми роботи, тобто розробляють веб-сайти і представляють краєзнавчу інформацію в Інтернеті. З цієї точки зору особливий інтерес викликають статті, присвячені розгляду питань щодо функціонування краєзнавчих електронних ресурсів на веб-сайтах [3, 4]. Нині виходить друком значна кількість відповідних публікацій, у яких досліджуються проблеми корпоративної каталогізації [1, 2, 5], але фундаментальні поняття взаємодії публічних бібліотек понині залишаються не визначеними.

Кооперація надає можливість скоротити витрати на процеси, які традиційно є невід'ємною частиною роботи бібліотек, зокрема аналітико-синтетичну обробку документів та організацію каталогів. З позиції державного рівня йдеться про заощаджування колосальних коштів у масштабах держави. В умовах інформатизації вирішальну роль в успішному розвитку краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг має відіграти корпоративна взаємодія публічних бібліотек України. Саме завдяки бібліотечним об'єднанням організується єдиний соціально-комунікаційний простір певної кількості бібліотек, який сприяє розповсюдженню існуючих традиційних та електронних ресурсів з краєзнавства, створенню ними оригінальних інформаційних продуктів і впровадженню нових послуг. Цей

процес забезпечує безперешкодний доступ до бібліотечних ресурсів з краєзнавства, які відбиваються в якісних корпоративних краєзнавчих електронних каталогах та базах даних.

Однак, крім переваг, існують і проблеми, які обов'язково необхідно вирішити. Так, до кооперації можуть входити бібліотеки з різними можливостями, програмним забезпеченням та обладнанням. У зв'язку з цим виникає необхідність приведення всіх членів кооперації до єдиного рівня, а це спричиняє фінансові труднощі [2, с. 16]. Існує також проблема підготовки кваліфікованих спеціалістів. Не менш важливим є забезпечення надійним Інтернет-зв'язком [2, с. 17].

Таким чином, успішне корпоративне функціонування краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг на сучасному етапі визначається: 1) збільшенням кількості комп'ютерної техніки з підключенням до мережі Інтернет; 2) здійсненням бібліотеками корпоративної взаємодії в їх краєзнавчій діяльності; 3) зростанням кількості й удосконаленням змісту краєзнавчих електронних бібліотечних ресурсів, продуктів і послуг (зокрема повнотекстових документів в електронному форматі); 4) розширенням доступу та якісним задоволенням інформаційних потреб з краєзнавства як зареєстрованих користувачів, так і віддалених; 5) забезпеченням можливості створення сучасного інтер'єру бібліотеки; 6) активізацією роботи з подальшого розвитку електронної доставки документів; 7) оновленням інформації на бібліотечному сайті з подальшим опануванням невичерпних можливостей Інтернету. Від того, наскільки повно вирішуватимуть означені проблеми, залежить успішна діяльність не лише окремих структурних підрозділів, а й бібліотеки в цілому.

Детальніше розглянемо модель створення необхідних умов для успішного функціонування краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг у корпоративних мережах публічних бібліотек України. Її можна подати таким чином (рис. 1).

Структурна схема, охоплюючи компоненти та соціально-комунікаційні зв'язки, відбиває умови для успішного функціонування системи краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг у корпоративних мережах публічних бібліотек України. Ці умови містять такі процеси. I. Формування системи краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг, яке здійснюється за допомогою фінансової підтримки держави публічних бібліотек України, та надання інформаційної підтримки користувачам цих бібліотек в організації доступу до вищезазначених ресурсів. II. Використання системи краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг, що здійснюється фізично зареєстрованими читачами в приміщенні публічних бібліотек та віртуально віддаленими користувачами в електронному їх просторі.

Схему складають чотири блоки. Перший окреслює перетворення та зміни організаційно-фінансових заходів на державному рівні; другий

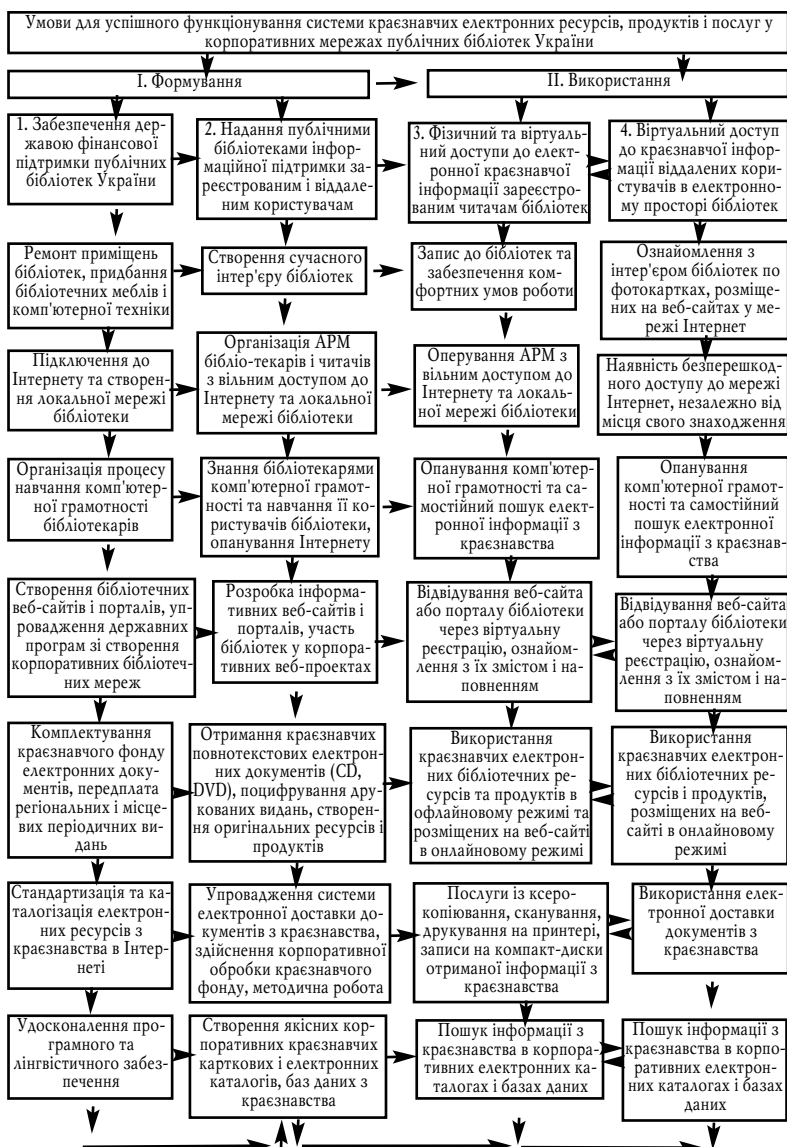

Рис. 1. Організаційні перетворення умов для успішного функціонування системи краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг у корпоративних мережах публічних бібліотек України

відбиває структуру окремих елементів організації процесів зі створення та формування корпоративних краєзнавчих електронних ресурсів, продуктів і послуг. Третій та четвертий блоки одночасно являють собою систему використання інформації з краєзнавства на основі електронних каналів і засобів її розповсюдження, тобто обслуговування користувачів як однієї з важливих складових краєзнавчої діяльності бібліотек.

Перший блок присвячений державному фінансуванню публічних бібліотек для здійснення ними таких процесів: 1) ремонт приміщень, придбання бібліотечних меблів і комп'ютерної техніки; 2) підключення до Інтернету та створення локальної мережі бібліотеки; 3) організація процесу навчання бібліотечних працівників комп'ютерної грамотності; 4) створення бібліотечних веб-сайтів, веб-проектів і порталів, упровадження державних програм зі створення корпоративних бібліотечних мереж з фінансуванням процесів їх розробки, введення до штату нових посад системних адміністраторів через залучення до бібліотечно-інформаційних центрів кваліфікованого персоналу з технічною освітою; 5) фінансування комплектування краєзнавчого фонду документів на електронних носіях і проведення щорічної передплати регіональних та місцевих періодичних видань; 6) упровадження в Україні узгодженої політики щодо стандартизації і каталогізації електронних ресурсів з краєзнавства в Інтернеті; 7) удосконалення програмного забезпечення з метою користування ліцензійними продуктами та лінгвістичного забезпечення для уніфікації пошукового образу документа, тобто створення тезауруса.

Забезпечення державою в повному обсязі означених умов уможливить реалізацію другого блоку заходів, які публічні бібліотеки здійснюють у своїй краєзнавчій діяльності безпосередньо за допомогою комп'ютерної техніки, тобто надають інформаційну підтримку користувачам. Для збільшення чисельності зареєстрованих і віддалених користувачів публічні бібліотеки повинні активно впроваджувати такі процеси: 1) створення сучасного інтер'єру бібліотек завдяки ремонту їх приміщень і придбання відповідних бібліотечних меблів; 2) отримання та використання комп'ютерної техніки (комп'ютерів, принтерів, ксероксів, сканерів) у повному обсязі для забезпечення користувачам автоматизованого робочого місця (АРМ) окремо від бібліографа з метою перетворення публічних бібліотек на інформаційні центри; 3) знання бібліотекарями комп'ютерної грамотності та навчання її зареєстрованих користувачів бібліотеки, подальше опанування бібліотечними працівниками невичерпних можливостей Інтернету; 4) розробка інформаційних веб-сторінок, веб-сайтів і порталів, постійне оновлення краєзнавчої інформації, розміщеної на них, участь у розробці та створенні корпоративних проектів взаємодії публічних бібліотек України, тобто заснування в Інтернеті регіональних бібліотечних мереж; 5) інформування користувачів про отримані краєзнавчі повнотекстові електронні документи, зростання їх кількості через поцифрування першоджерел

друкованих видань з краєзнавства та створення оригінальних краєзнавчих електронних ресурсів і продуктів; 6) активізація роботи з подальшого впровадження системи замовлення й розвитку електронної доставки документів з краєзнавства, здійснення корпоративних процесів з обробки краєзнавчого фонду на різних носіях інформації та проведення методичної роботи з укладання нормативної документації, тобто створення національного формату подання елементів бібліографічних записів краєзнавчої інформації в електронній формі; 7) організація і ведення карткових та електронних краєзнавчих каталогів, власних і корпоративних баз даних з краєзнавства.

Досконале здійснення публічними бібліотеками процесів, зазначених у другому блоці, надає можливість реалізувати третій блок — використання електронної краєзнавчої інформації фактично зареєстрованими читачами безпосередньо в бібліотеках та в її соціально-комунікаційному просторі. Цей блок містить такі складові: 1) запис до бібліотек та забезпечення комфортних умов роботи; 2) оперування АРМ з вільним доступом до Інтернету та локальної мережі бібліотеки; 3) опанування комп'ютерної грамотності та самостійний пошук електронної інформації з краєзнавства; 4) відвідування веб-сайта або порталу бібліотеки через віртуальну реєстрацію та ознайомлення з їх змістом і наповненням; 5) забезпечення оперативного доступу до якісного складу краєзнавчих електронних ресурсів в офлайн-режимі на CD-ROM, DVD-R та в локальній мережі бібліотек, а також до електронних версій друкованих видань і самостійно створених бібліотеками оригінальних продуктів з краєзнавства в онлайн-режимі, що містяться на їх веб-сайтах і порталах; 6) надання бібліотеками послуг із ксерокопювання, сканування, друкування на принтері, записи на компакт-диски потрібної отриманої інформації з краєзнавства; 7) отримання відкритого доступу до наявних у бібліотеках документів з використанням системи онлайн-краєзнавчих електронних каталогів і повнотекстових баз даних з краєзнавства певної кількості бібліотек.

Реалізація публічними бібліотеками процесів, означених у другому блоці, надає можливість реалізувати і четвертий блок — використання віртуального доступу до краєзнавчої інформації віддалених користувачів у соціально-комунікаційному просторі бібліотек. У цьому блоці: 1) ознайомлення з інтер'єром публічних бібліотек по фотокартках, розміщених на веб-сайтах у мережі Інтернет; 2) надання безперешкодного доступу до мережі Інтернет, незалежно від місця свого знаходження; 3) опанування комп'ютерної грамотності та самостійний пошук електронної інформації з краєзнавства; 4) відвідування веб-сайта або порталу бібліотеки через віртуальну реєстрацію та ознайомлення з їх змістом і наповненням; 5) використання створених бібліотеками оригінальних продуктів з краєзнавства та повнотекстових краєзнавчих документів, які розміщені на бібліотечних веб-сайтах і порталах в онлайн-режимі; 6) користування доставкою електронних копій документів з краєзнавства, до якої належить: а) отримання

електронних версій друківаних видань, б) отримання електронних видань в онлайнному режимі з використанням електронної пошти; 7) отримання вільного доступу до системи онлайнних краєзнавчих електронних каталогів і повнотекстових баз даних з краєзнавства певної кількості публічних бібліотек.

Проведений аналіз необхідних умов для успішного функціонування електронних ресурсів, продуктів та послуг з краєзнавства в корпоративних мережах публічних бібліотек України виявив актуальну значимість розвитку й удосконалення їх електронного середовища та втілення корпоративних технологій, які, перш за все, пов'язані з використанням і поширенням комп'ютерної техніки. Наявність Інтернету дозволяє цим бібліотекам здійснювати процес інтеграції краєзнавчих електронних ресурсів у глобальному інформаційному просторі, при цьому одночасно залишаючись суттєво традиційними бібліотеками. У свою чергу, процес упровадження комп'ютерних технологій допомагає виявити основний продуктивний перспективний напрям їх діяльності: це — трансформація традиційних публічних бібліотек в інформаційні центри, оснащені на високому рівні та здатні вирішити складні завдання. Таким чином, сучасні публічні бібліотеки ефективно поєднують у своїй краєзнавчій діяльності традиційні бібліотечні напрями, які формувалися протягом тривалого часу їх існування, із сучасними напрямками інформаційної роботи.

Практика свідчить, що наведені в компонентній структурі основні умови успішного функціонування електронних ресурсів, продуктів і послуг з краєзнавства в корпоративних мережах публічних бібліотек поки що не створені в повному обсязі та перебувають в Україні на початковій стадії опрацювання. На сучасному етапі практичне вирішення проблем краєзнавчої діяльності публічних бібліотек значною мірою залежить від фінансової, матеріально-технічної підтримки державних, регіональних та місцевих органів влади. Недостатньо широко функціонує прийнятий спільний проект Міжнародного фонду «Відродження» та Міністерства культури і туризму України «Програма по створенню регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек України»: рівень фінансування її розвитку не можна вважати задовільним, до того ж, спостерігається тенденція до зниження загальної кількості публічних бібліотек у їх мережах.

Нові реалії вимагають нових рішень, зокрема щодо доступу до інформації, засобів та методів зв'язку суб'єктів інформаційних відносин. У таких умовах наріжним каменем інформаційних відносин стають Інтернет-технології — найоперативніший та найзручніший на сьогодні засіб комунікації. Ідеться про побудову принципово нового віртуального інформаційного простору. Бібліотеки, як одні з основних суб'єктів на ринку інформації, звісно, не можуть бути осторонь процесів віртуалізації інформаційного життя [7, с. 3].

Публічні бібліотеки в Україні розпочали комп'ютеризацію в середині 1990-х рр., а запроваджувати Інтернет — наприкінці 1990-х рр. Відтоді книгозбірні набули певного досвіду комп'ютеризації, окремі з них здійснюють комплексну автоматизацію бібліотечних процесів, а також почали пропонувати доступ до Інтернету як бібліотечну послугу. На придбання, а пізніше — на розширення чи оновлення комп'ютерного парку, підключення до Інтернету, навчання фахівців — використовувалися різні джерела фінансування — бюджетні та позабюджетні [6, с. 4].

Розробка і функціонування корпоративних краєзнавчих електронних каталогів та баз даних на бібліотечних сайтах у мережі Інтернет — перспективне завдання публічних бібліотек: найближчим часом вони мають одночасно забезпечувати необмежений доступ до інформації через електронний каталог як власних фондів, так і фондів інших бібліотек, що беруть участь у корпоративному проєкті. Завдяки цьому буде створена своєрідна ефективна реклама бібліотечних веб-сайтів, значно збільшиться кількість віртуальних відвідувань користувачів. Нині досягнуто значного прогресу в цій діяльності, проте в публічних бібліотеках України існують певні не вирішені проблеми, пов'язані з утіленням і вдосконаленням корпоративних умов, що забезпечують їх успішне функціонування в мережі Інтернет. Узагальнено ці проблеми можна окреслити таким чином: 1) недостатній рівень забезпечення комп'ютерною технікою і відсутність єдиного програмного забезпечення публічних бібліотек, відсутність АРМ користувача, окремого від АРМ бібліографа; 2) недосконалість організації та проведення навчання бібліотечних працівників і зареєстрованих користувачів комп'ютерної грамотності; 3) несвоєчасне оновлення краєзнавчої електронної інформації на бібліотечних веб-сайтах; 4) неповне фінансове забезпечення процесів зі створення локальних мереж, веб-сайтів і підключення публічних бібліотек до мережі Інтернет, зокрема розробки й утілення державних програм зі створення корпоративних бібліотечних мереж; 5) відсутність в Україні узгодженої політики щодо стандартизації і каталогізації бібліотечних електронних ресурсів, а також регламентуючої документації, розробленої належним чином методичними центрами публічних бібліотек, у якій має одночасно обґрунтовуватися використання єдиного програмного забезпечення; 6) обмежений доступ до створених корпоративних електронних каталогів і повнотекстових баз даних для віддалених користувачів у більшості веб-сайтів публічних бібліотек України; 7) користування нерозвинутою сферою послуг електронної пошти.

Ці недоліки з часом мають бути усунені, але нині слід наголосити на важливому чинникові: незважаючи на нестабільність бюджетного фінансування публічних бібліотек, вони докладають максимум зусиль для поповнення їх фондів книгами й періодичними виданнями з краєзнавства, але при цьому документами на інших носіях фонди не комплектують.

Узагальнюючи, можна констатувати, що забезпечення вирішення існуючих проблем з успішного функціонування корпоративних електронних

ресурсів, продуктів і послуг з краєзнавства публічних бібліотек України можливе лише на сучасному етапі інформатизації завдяки створенню державою окреслених вище необхідних фінансово-технічних умов подальшого розвитку краєзнавчої діяльності в країні.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення досвіду втілення корпоративної каталогізації електронних ресурсів з краєзнавства в публічних бібліотеках України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Башун О. Глобальна бібліотечна кооперація: історія та сучасність / О. Башун // Бібл. форум України. — 2003. — № 2. — С. 29–30.
2. Вилегжаніна Т. До питання створення центру корпоративної каталогізації: підходи і перспективи / Т. Вилегжаніна, Є. Одинець // Бібл. планета. — 2005. — № 1. — С. 15–18.
3. Вітенко В. Електронні ресурси публічних бібліотек Тернопільської області : проблеми створення та використання / В. Вітенко // Бібл. форум України. — 2006. — № 4. — С. 23–26.
4. Волохін О. Електронні ресурси сучасної регіональної бібліотеки : [Кіровоград. ОУНБ ім. Д. Чижевського] / О. Волохін // Бібл. планета. — 2004. — № 1. — С. 14–18.
5. Льганаєва В. Корпоративний рух в Україні: стан та перспективи розвитку / В. Льганаєва // Бібл. форум України. — 2006. — № 2. — С. 13–15.
6. Пашкова В. Використання сучасних інформаційних технологій у публічних бібліотеках України (за матеріалами дослідження) / В. Пашкова, І. Шевченко, Я. Хімич // Бібл. форум України. — 2009. — № 1. — С. 2–25.
7. Соловяненко Д. В. Інтернет-технології бібліотечного сервісу в Україні : становлення і розвиток (1990-ті рр. — початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.08 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство / Д. В. Соловяненко ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. — К., 2008. — 20 с.

Надійшла до редколегії 09.12.2009 р.

УДК [024.1:027.7]:004

Н. А. КОРЖИК

ЕЛЕКТРОННИЙ АБОНЕМЕНТ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ УПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ

Розглядається бібліотечне обслуговування в сучасному контексті. Підкреслюється актуальність створення електронного абонементу бібліотеки.